

Industriální dědictví - otázky, přístupy, východiska

Mgr. Květa Jordánová, Ph. D.

1) OTÁZKY

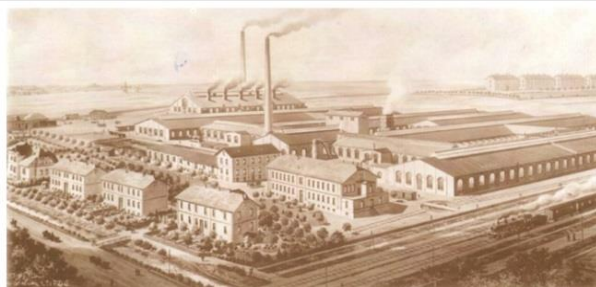
- Co je industriální dědictví?
- Kdo je za průmyslové dědictví zodpovědný?
- Jaké má hodnoty?

Co je industriální dědictví?

*„...sestává z pozůstatků průmyslové kultury, jež mají historickou, technickou, sociální, architektonickou a vědeckou hodnotu. Těmito pozůstatky mohou **být budovy a strojní vybavení, dílny, továrny, doly a lokality, sloužící ke zpracovávání a zušlechťování surovin, sklady, místa, v nichž je vyráběna, přenášena a využívána energie, doprava a veškerá infrastruktura, právě tak jako místa společenských aktivit, spojených s průmyslem jako jsou bydlení, náboženství nebo vzdělávání.**“*

XII. kongres TICCIH, Nižnij Tagil
v Rusku 2003

Co je industriální dědictví?

Kroměříž

http://digitool.is.cuni.cz/R/RI1UCF7IJ6KCCGSG3LHJ9KLVFG2LDAGGXDDAG8UP6GRJUYAXNQ-00157?func=results-jump-full&set_entry=000019&set_number=004086&base=GEN01

Co je industriální dědictví?

Kroměříž – Biskupská mincovna (1665 Karl II. z Lichtensteinu-Castelcornu)

Kroměříž – Arcibiskupská vodárna (1893 – 1904 arcibiskup Theodor Khon)

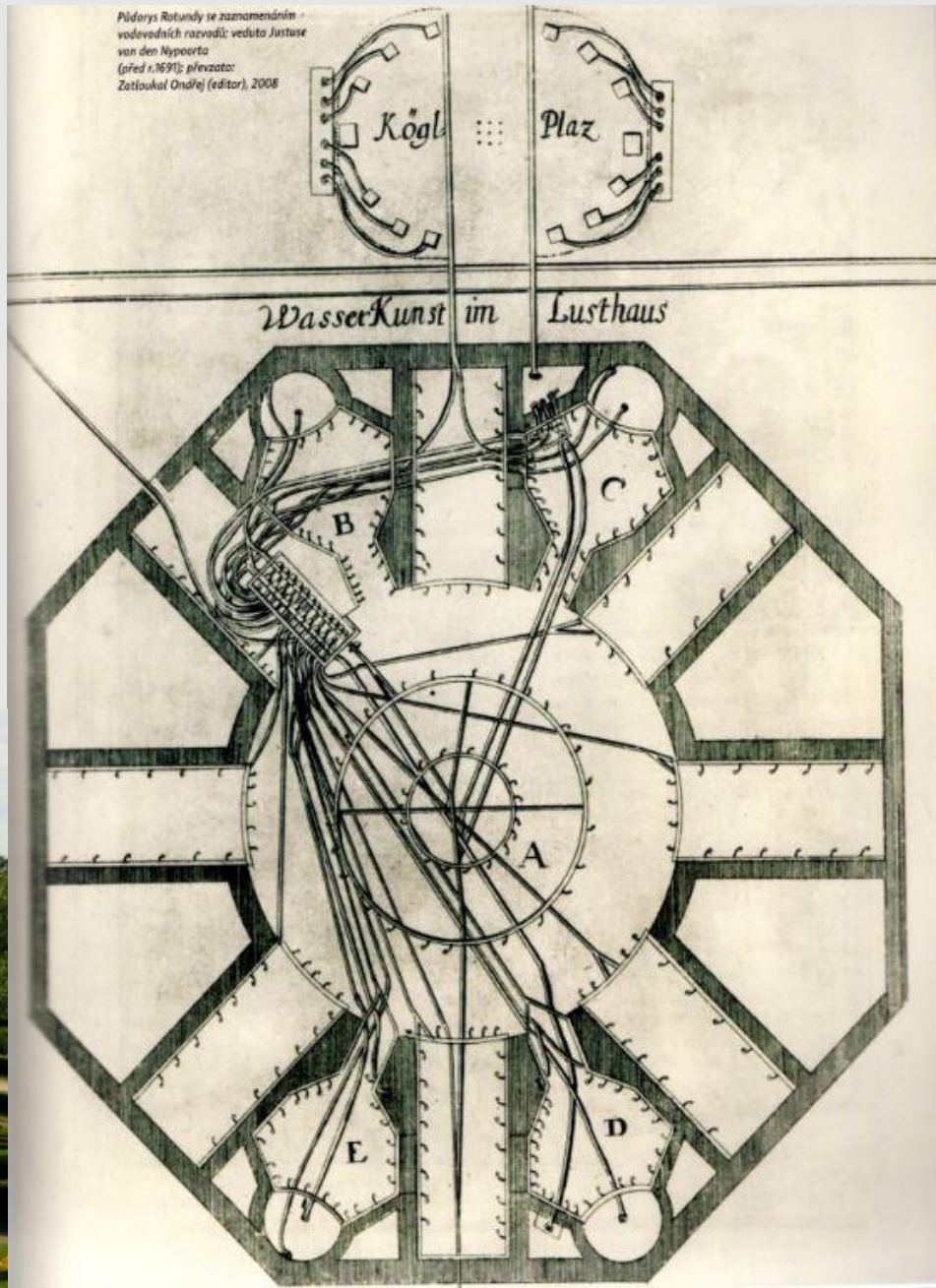

Co je industriální dědictví?

Rotunda – kroměřížská Květná zahrada/ Lusthaus

1664–1695

– Filiberto Luchese/ Giovanni Pietro Tencalla

Co je industriální dědictví?

Rotunda – kroměřížská Květná zahrada

Kdo je za průmyslové dědictví zodpovědný? Stát?!

Kulturní památka (KP)

... ministerstvo kultury České republiky za **kulturní památky** prohlašuje nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory, které jsou významným doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty:

- revoluční,
- historické,
- umělecké,
- vědecké a technické, které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem (§2); nejvýznamnější z nich pak mohou být prohlášeny za **národní kulturní památku (§4) (NKP)**.

Kdo je za průmyslové dědictví zodpovědný? Vlastník?!

Siemens, PBSS Brno

Řeznictví, Šilheřovice

Vodní mlýn, Loučky

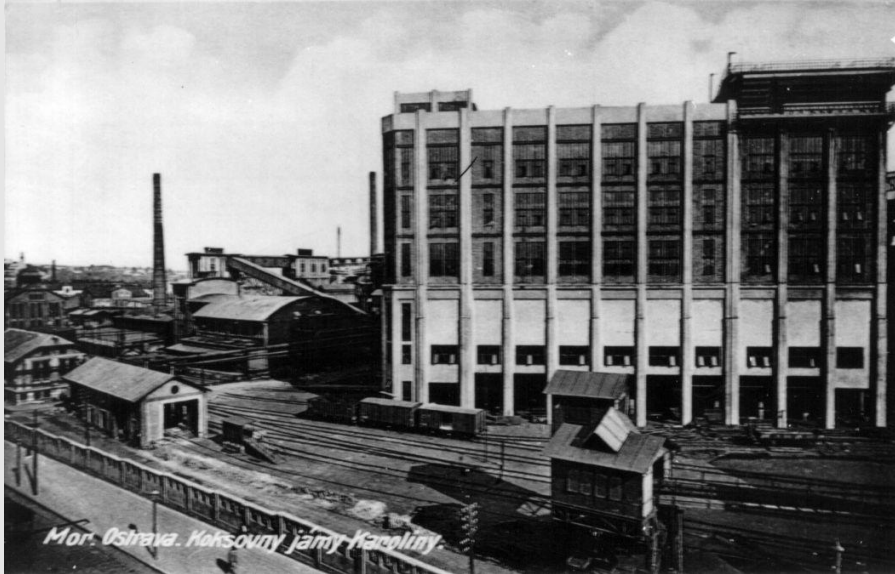
Kdo je za průmyslové dědictví zodpovědný?

„Všechny ochranné paragrafy by se ukázaly bezmocné, kdyby nebyl ‚lid‘ přesvědčen o nezbytnosti ochrany a nevzal její provedení sám do svých rukou. K tomu, abychom tuto nezbytnost pociťovali jako naléhavou, však nestačí ani pojetí památek, které v nich poznává pouze prostředek estetické libosti, ani takové, podle něhož má památka uspokojit vědecko-historické záliby. Památková hodnota se musí stát citovou hodnotou a tím záležitostí cítění širokých mas, přinejmenším vzdělaných. To může nastat teprve ve chvíli, kdy se naučíme památku oceňovat jako část vlastního bytí.“

RIEGL, Alois. *Nové směry v památkové péči*, 1905. s. 35.

Hodnoty průmyslového dědictví - viditelné?!

Demolice uhelného prádla koksovny Karolina (v Ostravě) na konci 80. let 20. století...

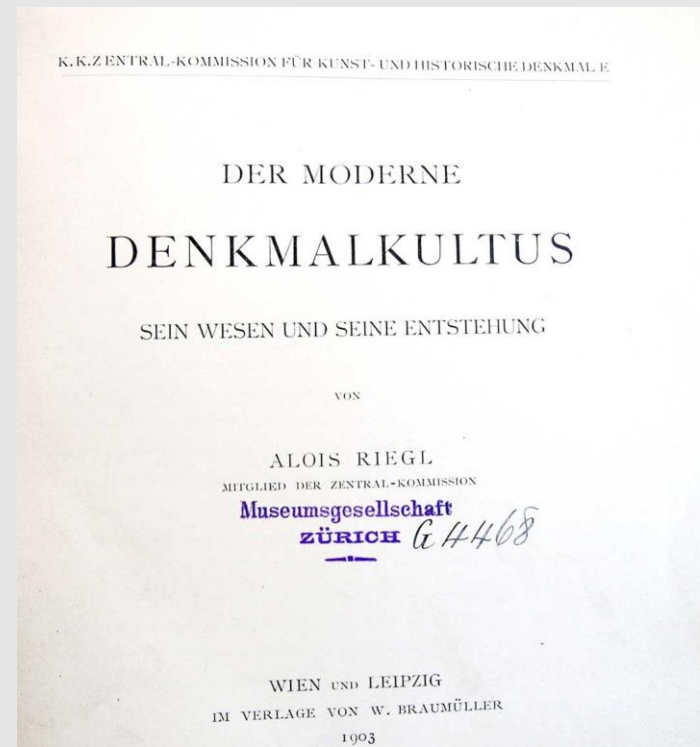
Alois Riegl (1858 – 1905)

- přední reprezentant tzv. vídeňské uměnovědné školy
- generální konzervátor památek v předlitavské části monarchie
- autor „*Der moderne Denkmalkultus. Sein Wesen und seine Entstehung*“ (návrhu památkového zákona a reorganizace památkové péče na území R-U...)

OBECNÉ PAM. H.

SPECIFIKACE

PAMÁTKOVÉ HODNOTY	PAMĚTNÍ HODNOTA	ZÁMĚRNÁ HODNOTA PAMÁTEK	
		HISTORICKÁ HODNOTA	
		HODNOTA STÁŘÍ	
	PŘÍTOMNOSTNÍ HODNOTA	UŽITKOVÁ HODNOTA	
		UMĚLECKÁ HODNOTA	HODNOTA NOVOSTI
RELATIVNÍ UMĚLECKÁ HODNOTA			

Historická hodnota

- povodeň v září 1890

(stávka tesařů 1891)

- zabezpečení pilířů – inž.

Taťoun.

- projekt a provedení provizoria

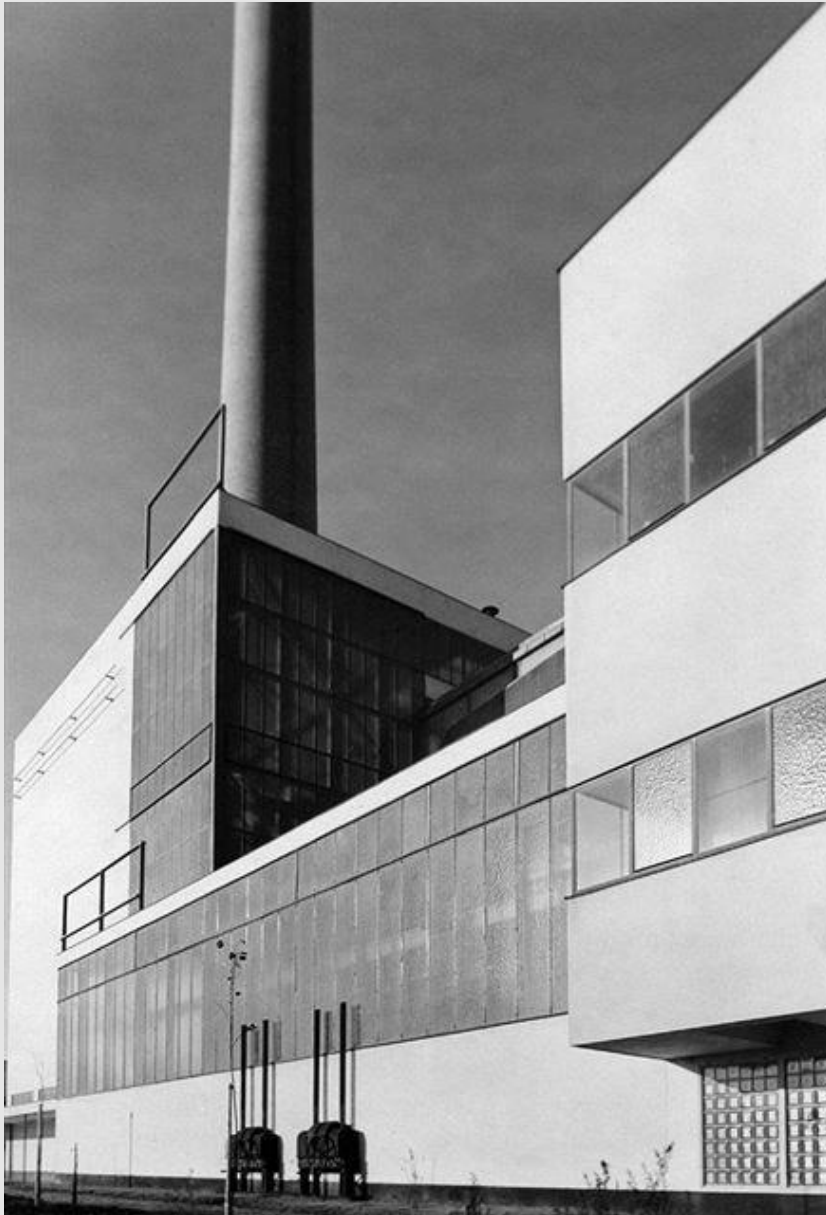
– inž. Soukup.

- rekonstrukce zřícené části – inž.

Janů

Architektonická / umělecká hodnota

Tepelná elektrárna ESSO, Jaroslav Fragner, Kolín (Záblatí), 1930 - 1932

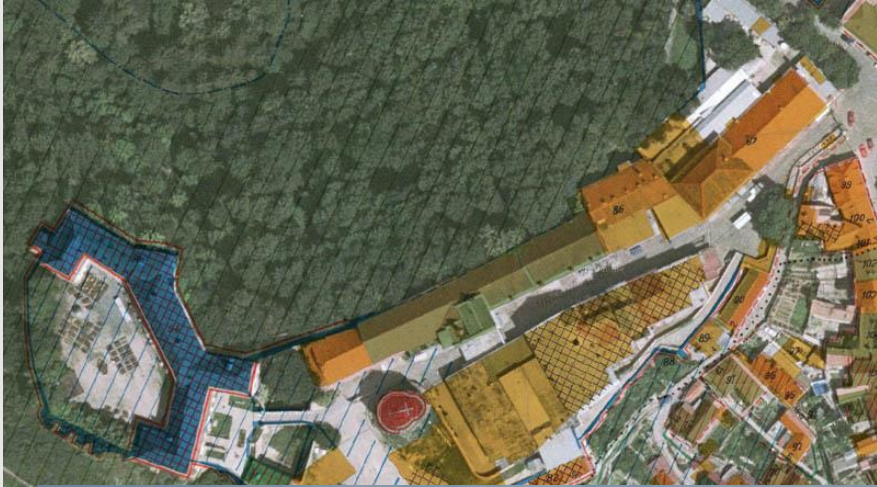

Míra zastoupení (unikátní x typický zástupce)

Obří kolesové
rypadlo KU
650/108
Bílina
váha - 1200 tun
výška – 27 m
délka - 66 m
průměr kola -
7,5 m
rychlost - 6 m/
za min

Míra zastoupení (unikátní x typický zástupce)

Znojmo, pivovar

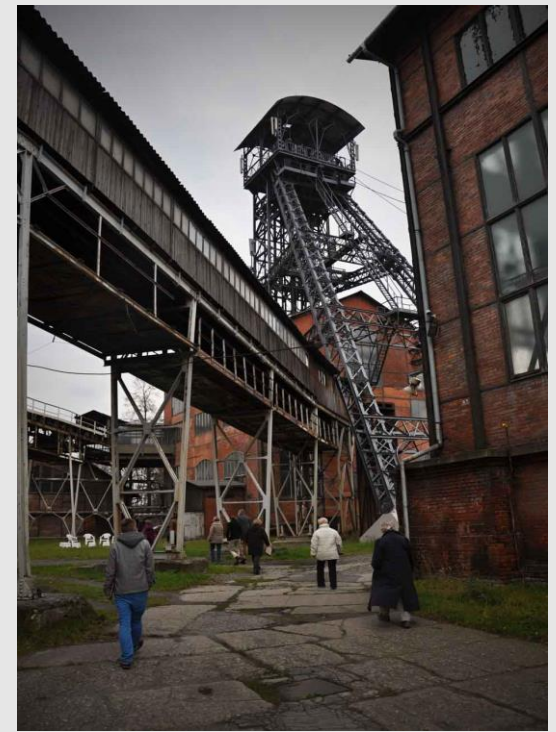
Technické řešení

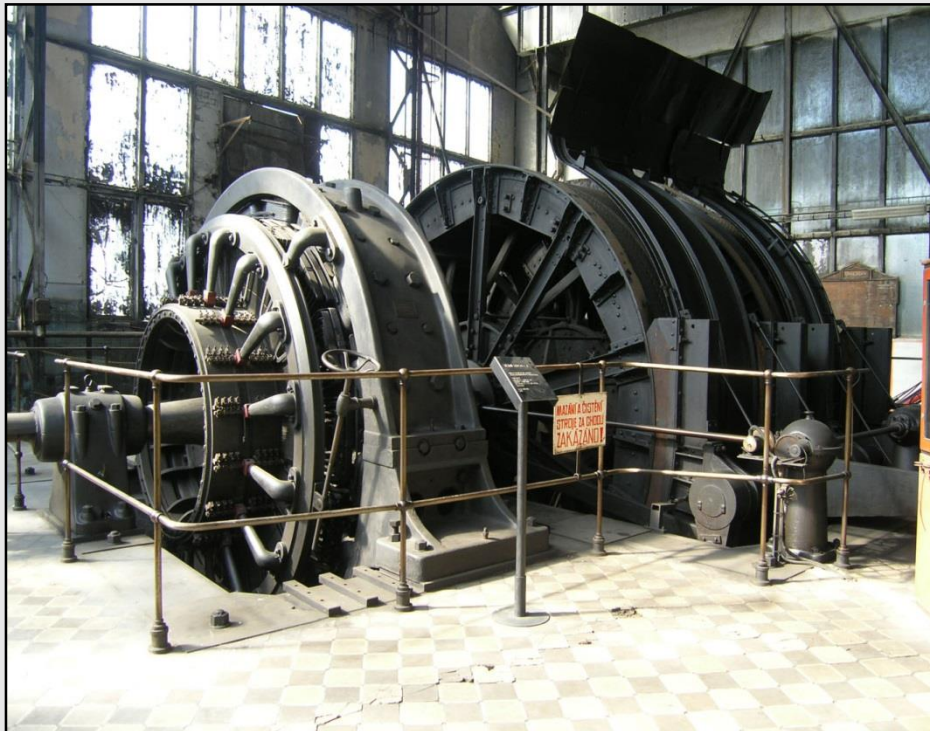
**Vodní jáma Jeremenko,
Ostrava**

Autenticita

Důl Michal, Ostrava (Michálkovice), „Poslední pracovní den“ 1912-1915

2) PŘÍSTUPY

Analýza historického vývoje

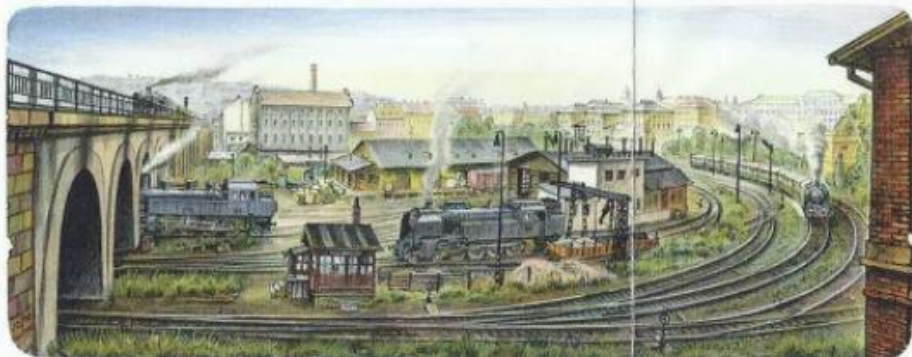
Současnost

Průmyslové dědictví – přístupy

Nádraží Praha-Těšnov *provoz obnoven*

Jiří Bouda, Arcíř lokomotivního depa, barevná litografie, rok 2002, 40x79 cm, MNP H 178 760/3
Jiří Bouda, Locomotive shed, colour lithograph, 2002, 40x79 cm, MNP H 178 760/3

Jiří Bouda, Příjímací budova, barevná litografie, rok 2003, 40x79 cm, MNP H 178 760/6
Jiří Bouda, Passenger Building, colour lithograph, 2003, 40x79 cm, MNP H 178 760/6

Prague-Těšnov Station – *Back in Operation*

The demolished Těšnov Station reappears at the model railway in the City of Prague Museum.

The Museum's Christmas exhibition presents an accurate model of the most beautiful station in Prague, which opened 140 years ago and was razed 30 years ago. In addition, visitors will see trains in operation on the model railway built precisely according to authentic plans and other historical sources.

The Museum's exhibition hall walls are covered with large-scale photographs mainly from the 1960s to depict the arriving and departing trains, depot operation, and the supplying of the engines with coal and water. Through the photographs, visitors will be able to experience the life of the Těšnov Station train dispatchers. The digital model railway control system in HO scale (1:87) enables the use of interactive elements to dispatch passenger trains according to the historical timetables, e.g. to Turnov, Všetaty, and Hradec Králové.

On the other hand, the impressive lithographs by Jiří Bouda provide a sense of the travellers' experience at the Těšnov Station; Bouda's attention to detail and colours brings back the bygone era.

The model railway (with adequate hyperbole) also includes the track

Průmyslové dědictví – přístupy

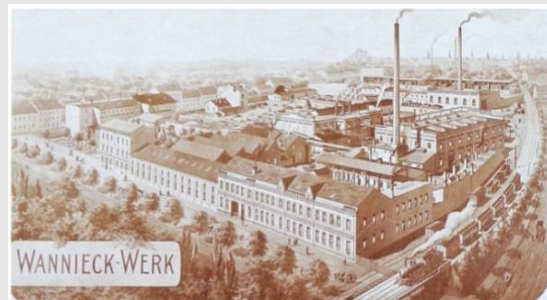
1794 – Conservatoire national des arts et metiers, Paříž

- postoj k přiznání hodnot památkám a jejich veřejnému chránění

- v odborném jazyce začal být s pojmem monument – památka/
pamětihodnost, užíván pojem patrimoine culturel – národní
dědictví.

- převážnou část fondu tvořila sbírka strojů a nástrojů věnovaná
mechanikem

Vaucansonem (r. 1783)

Průmyslové dědictví – přístupy

1924 - 1. výzva k ochraně průmyslového dědictví - František Zuman

„...na památky movité větších rozměrů (ku př. větší stroje a celá zařízení továren) a na památky nemovité (budovy) bylo však dosud velice zapomínáno, ač právě tyto zanikají valem.

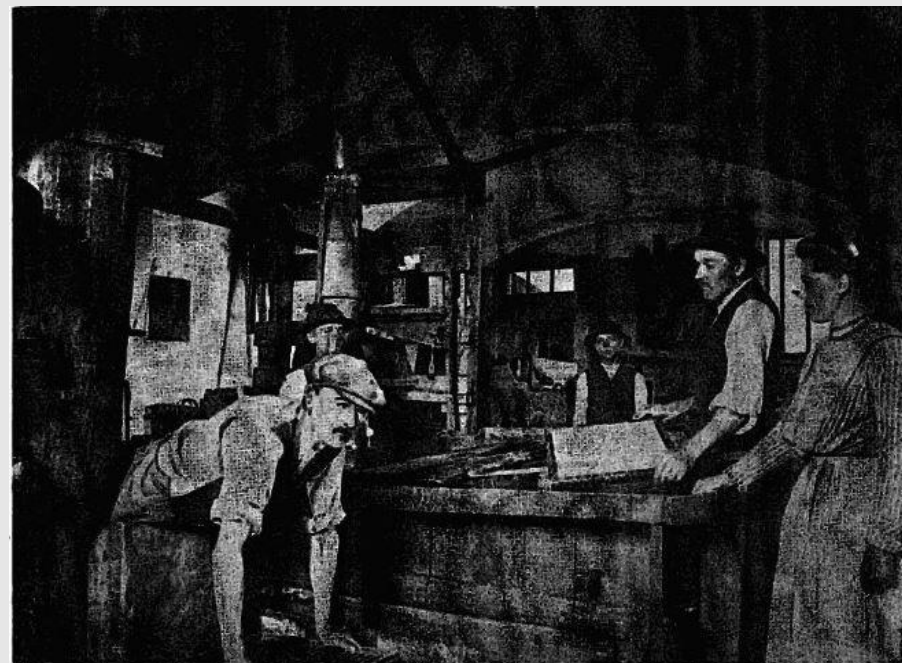
(...)

Ale byly to hlavně památky rozsáhlého českého papírnictví, které, když jsem je viděl hynouti takřka před očima, vzbudily myšlenku, že nutno zachrániti z technických památek co se ještě dá...“

Průmyslové dědictví – přístupy

Obr. 5. Pápirna Kašperskohorská. (1932.)

Obr. 4. U naběraací kádě v prášilské papírně.

„ Zachytiti, mimo historii, co z nich zbylo, bylo též účelem tohoto článku, který vede nás po papírnách nejzazších, či správně řečeno nejhořejších, bráno po přítoku až k ústí Otavy.“

1958 – Zákon o státní památkové péči

30 000 položek/ 1000 technického charakteru (hodnota stáří) x
problém pro současné pojetí „technické“ památkové péče

České Budějovice, Koněspřežná dráha

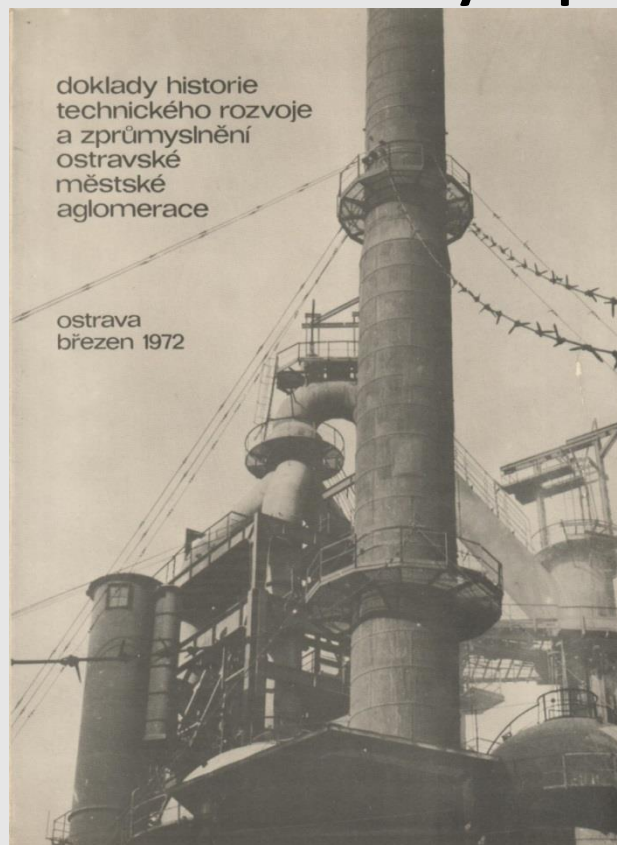
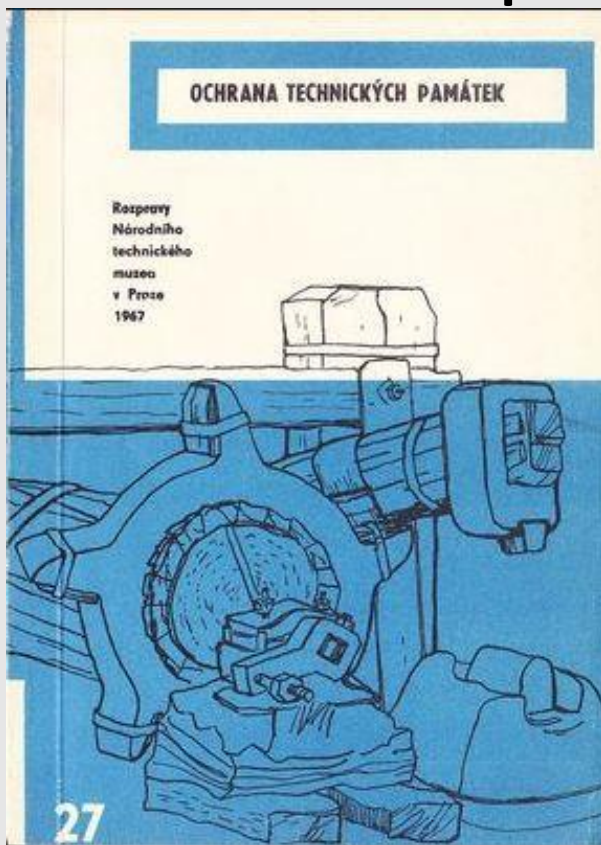
Brno, slévárna Uxa

1965 – 1970 SÚRPMO – Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů

- průzkumy prof. Ing. arch. Miroslava Bašeho – Ostravsko-karvinský revír (ochrana krajiny)

1967 – NTM – Rozpravy: O ochraně technických památek

1973 – usnesení vlády ČSR č. 25 – Koncepce ochrany technických památek

Aktivity TMB (Slup, Těšany, Kuželov, Hamr nad Sázavou, Stará huť u Adamova, Areál československého opevnění v Šatově, Depozitář historických vozidel MHD v Brně-Líšni)

- předchůdce TMB Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce, byl založen v roce 1936...

Hamr nad Sázavou – „Šlákhamr“

Průmyslové dědictví – přístupy

Program „E“ – 1974 usnesení vlády o obnově technických památek

Hamr Dobřív, včetně vybavení hamru

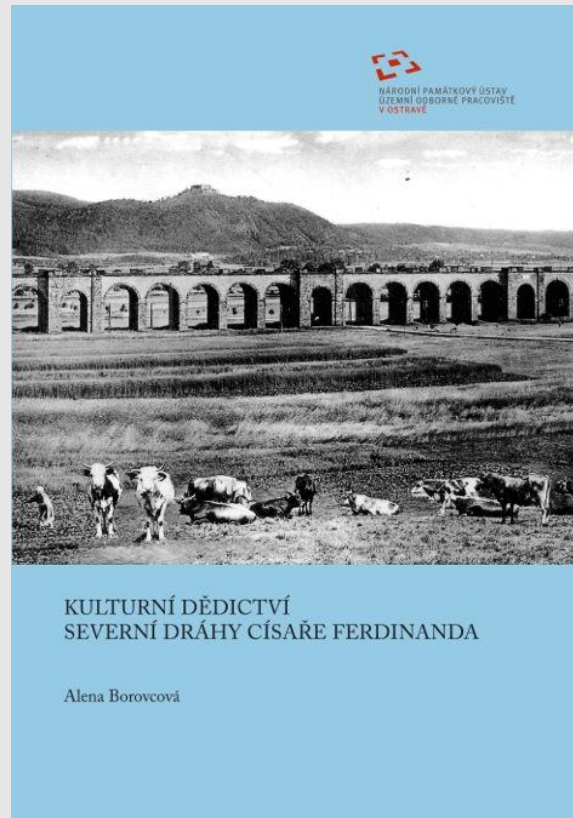
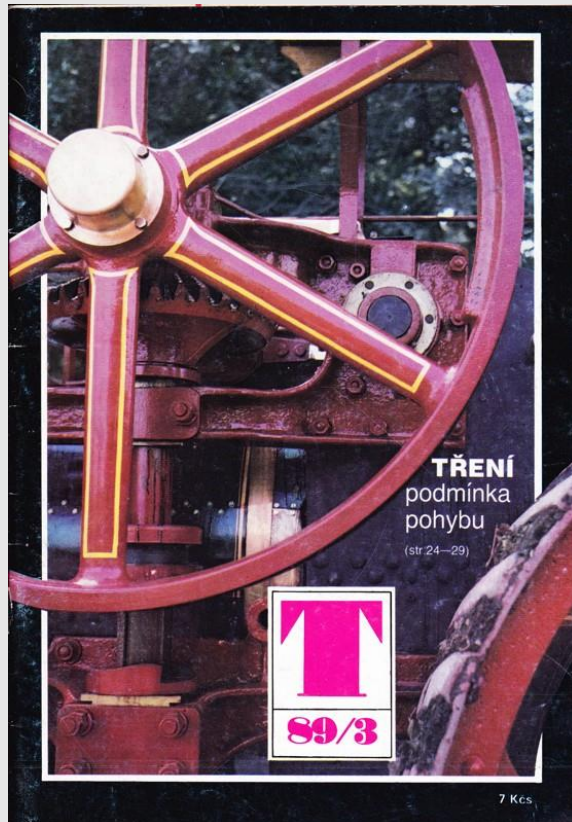
1973 – TICCIH - The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage

1974 – NTM - konference o problematice výzkumů

1986 – NTM: Sekce pro ochranu průmyslového dědictví (Ing. arch. Emil Hlaváček)

1987 – zákon č. 20/1987 Sb. O státní památkové péči

1990 – NTM Industriální architektura – nevyužité dědictví (Technický magazín)

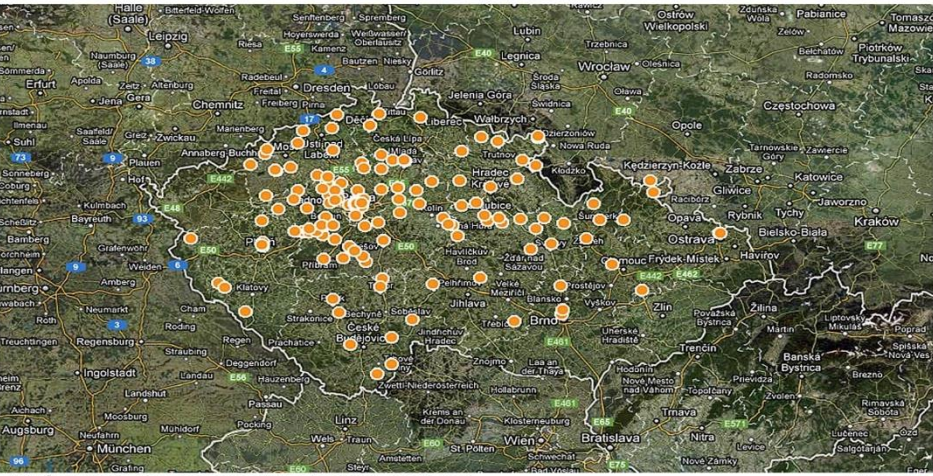
Přístupy – současnost (východiska?)

www.industrialnitopografie.cz

[O projektu](#) [Mapy](#) [Databáze](#) [Konverze](#) [Texty](#) [Registrace](#) [Přihlásit](#)

→ English version

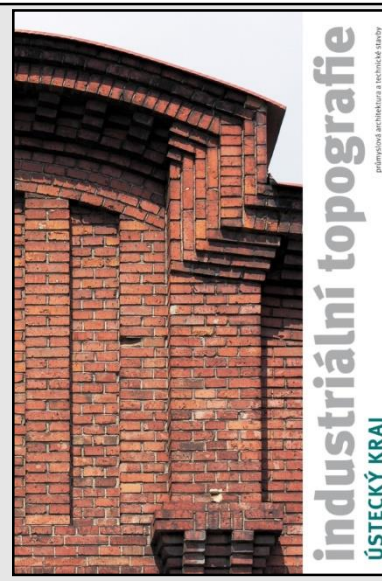
 industriální topografie
průmyslová architektura a technické stavby

→ Mapy
→ Databáze
→ Konverze
→ Texty
→ [Přihlášení](#)
→ [Registrace](#)

VCPD FA ČVUT v Praze © 2011 - 2016. Všechna práva vyhrazena. Autorská práva k publikovaným materiálům, ver. 1.2

IRAS Res-Computing Praha, iras@iras.cz, © 2011 - 2016, ver. 1.2

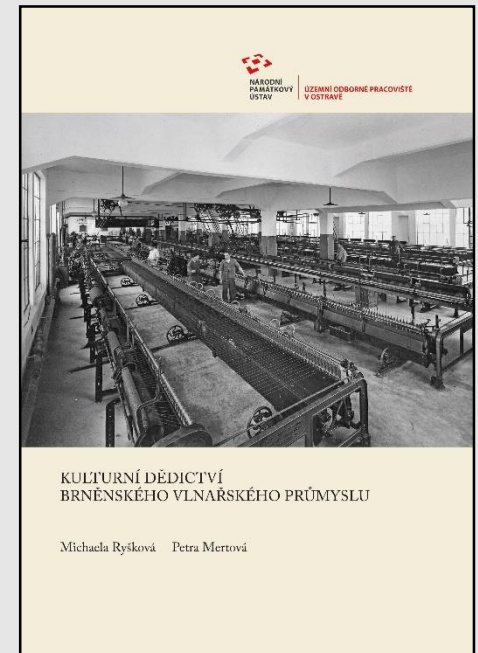
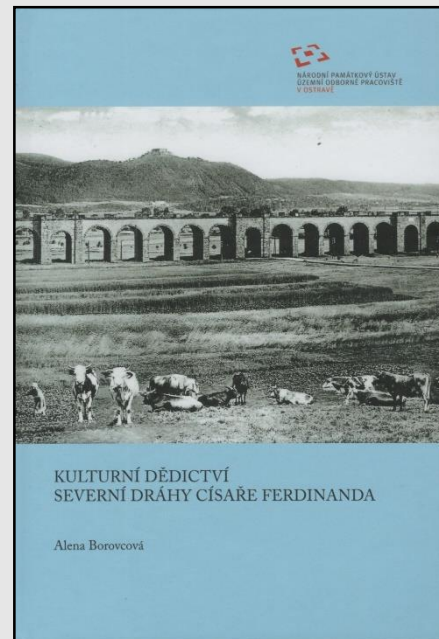
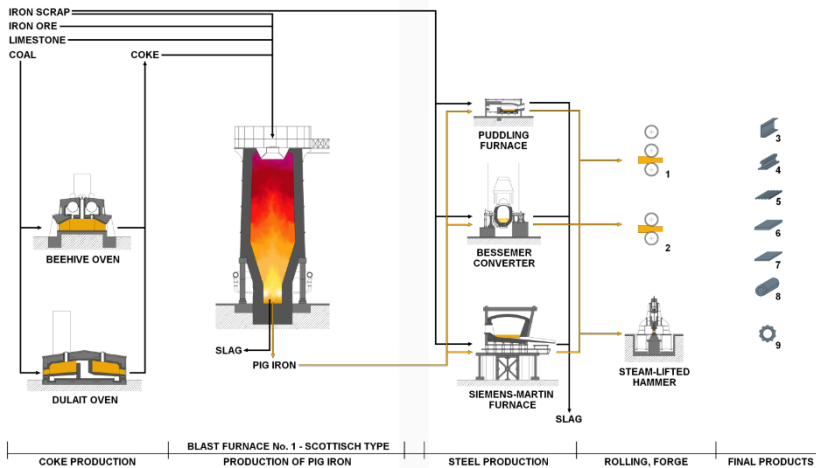

**Výzkumy VCPD při
FA ČVUT**

Přístupy – současnost (východiska?)

Výzkumy Metodického centra průmyslového dědictví NPÚ

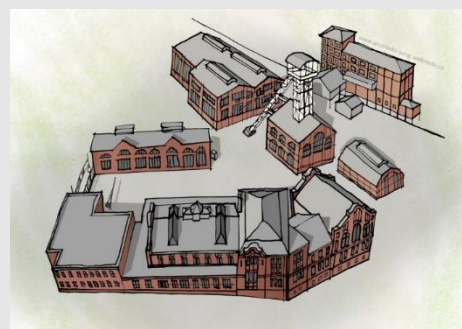
Přístupy – současnost (východiska?)

- Studium pramenů
- Terénní a archivní průzkum
- Vyhodnocení (KP, NKP, UNESCO)
- Ochrana
- Publicita, zpřístupnění...

Přístupy – současnost (východiska?)

- Publikační činnost/ mapy, plány atd.
- Osvěta?!

Publicita tématu

Ostrava, Michálkovice, NKP Důl Michal

Přístupy – současnost (východiska?)

Ostrava, Michálkovice, NKP Důl Michal
- foto V. Havrlantová

Přístupy – současnost (východiska?)

PÉČE O PRŮMYSLOVÉ DĚDICTVÍ NA OU - Příprava a realizace programů

ANIMAČNÍ STUDIO QQ, Ostrava (2018)

Metodický list k modulu KUKÁTKO – technická památka očima dětí

Autor: Mgr. Květa Jordánová
Spoluautoři: - předpokládám, že se při pilotování k dokončení programu zapojí lektoři
Zaměření: osobnostní rozvoj, budování pozitivního vztahu k místu
Cílové skupiny: MŠ, 1. tř. ZŠ
Doporučený počet účastníků: 15 - 25 žáků
Délka programu: 60 min.
Návaznost na RVP:
- vzdělávací oblast: „Člověk a jeho svět“, „Člověk a společnost“
- kompetence: komunikační, k učení, k řešení problémů
- průřezová témata: osobnostní a sociální výchova, ovlivňování výchova

Cíl modulu:

Cílem programu je představit dětem DOV nejen jako místo k zábavě a vzdělávání, ale také v historických souvislostech v její původní funkci výrobního objektu – jako „továrna“. Při jednotlivých aktivitách, které vedou k poznání pojmu „továrna“ a „technická památka“ je využíván potenciál místa a jeho proměna v jednotlivých časových etapách. Právě díky bezprostřednímu zážitku v prostředí technické památky za využití vhodných edukačních pomůcek a pedagogických metod s možností diskuse, děti téma a vztah mezi pojmy snáze pochopí.

Žák:

- chápe pojem „továrna“ a vlastními slovy dokáže funkci místa popsat
- řeší problém: „Když bych měl továrnu, vyráběla by...“
- zná pojem „technická památka“
- pozná rozdíl mezi věcí „technickou“ a „přírodní“
- seznámí se krátce, věku přiměřenou formou, s historií místa
- rozvíjí své komunikační schopnosti a argumentuje ve skupině na základě předložených problémů a otázek
- v rámci pravidel se pohybuje v neznámém prostředí

Po absolvování programu má žák základní představu o hodnotách a historickém významu místa, na kterém se nachází a buduje si k němu vztah, což je nezbytné pro trvalé udržitelný rozvoj místa.

Seznam potřebných pomůcek a exponátů v expozice

exponát	název či popis	umístění
pomůcky	Hudební nástroje (využitelné jsou nástroje „do ruky“, ideální by byl počítáček, šátek – různé číselníky, dřevěné kole, ozvučná dívka, dobré by bylo mít alespoň 2 vavřínky, nějaké přehrávky, bublinky – vše, co může imitovat zvuky továrny v chodu.	Hudební dílna v dětském světě

pomůcky	Relaxační pytle, podsedáčky	Např. ty z patra u expozice (výstavy?) Agelor, Mital
pomůcky	Výtvarné pomůcky, stolečky, židličky	Dětský svět – dílny

Příprava výuky – co zahrnout

- Z organizačního hlediska by bylo dobré mít před programem:
- jmenný seznam dětí (lektor si připraví jmenovky – ušetří tím čas)
- maříšek (tematicky souzvuční s prostředím)
- podsedáčky/rozstrožené na východním stanovišti (případně „pytle“ a podsedáčky)
- připravený vozíček s pomůčkami (viz seznam)
- rezervaci na stanovištích – začátek v 2. NP u prosklené fasády vedle Nikkoy lastury a dřevěného stromu, pak dílny v dětském světě

Průběh modulu a jeho časové rozvržení:

čas	Druh činnosti	Popis činnosti
1. 5'	Uvítání, seznámení	Děti (už se jmenovkami) sedí v kruhu kolem lektora, ten jim představit maříšeka. Stejně jim v průběhu programu bude dlat průvodce. Maříšek s dětmi žertuje, vyvolává je jmény, ptá se jich na národu atd., louka by se zapsávalo do všech aktivit programu.
2. 10'	Vlastní práce dětí „Památka kukátkem“	Lektor rozdá dětem „kukátka“ a vyzve je k průzkumu okolí. Děti lektorovi hlásí, co vidí. Ten jim, na základě zjištěného, rozdává připravené kartičky a obrázky (trubka, šroub, komin, plátek, oheň, muž, žena, tovarna, dům, mrak, slunce atd.), které děti lepí na prosklenou fasádu tak, že je za nimi vidět vysoké pece (lepící guma nedělá fleky, drží chvilku). Diskuze o památce, co je to, jaká je její log, zda oheň ještě nějaké památky zná a navrhují (jednotlivě – hrady, zámký), rekonstrukce státek o památce technické, o technice.
3. 5'	Relaxační a aktivní akce „Návštěvníká derby“	Děti stojí v kruhu kolem lektora, ten se promění v průvodce památkou. Je však před zavírací dobou, v DOV stráž a všichni se musí dostat všichni k vstupu. Návštěvníci musí dlat vše, co lektor. Lektor stojí na místě, komentuje a „simuluje“ různé druhy průlohovacích technik – běh, schody, vylízení brány. Lektor musí sám vyhodnotit čas aktivy, poté děti usadí zpat a aktivitu ukončí (k bráně se dostal všas atd.).
4. 5'	Výklad lektora o DOV	Lektor s dětmi diskutuje o tom, že na vždy DOV vypadala tak jako nyní, na lamovaných A3 ukazuje historické fotky a mluví o „černé“ historii místa.
5. 10'	Vlastní práce dětí „Co je továrna“	Na základě zjištěného děje osobními obrázky a nacouat diskutují o tom, co továrna tvoří. Lektor má připraveny obrázky záložní – stroj, vlak, oheň atd., které děti lepí na místo obrázků průvodičů.
6. 5'	Relaxační akce – vede lektor	Lektor s dětmi diskutuje o tom, co záběhy, když přicházejí do Světa techniky, případně, co slyší teď. Pta se, zda by slyšely stejné zvuky, pokud by místo

Ostravská
UNIVERZITA

Přístupy – současnost (východiska?)

PÉČE O PRŮMYSLOVÉ DĚDICTVÍ NA OU
- Příprava a realizace programů

VELKÝ SVĚT TECHNIKY/ „KUKÁTKO“ –
TECHNICKÁ PAMÁTKA OČIMA DĚTÍ -

VELKÝ SVĚT TECHNIKY/ JAK SE
STAVÍ MĚSTO

Přístupy – současnost (východiska?)

PÉČE O PRŮMYSLOVÉ DĚDICTVÍ NA OU
- Příprava a realizace programů

LANDEK PARK, Ostrava - Nahoře a dole v dole.../ 1. stupeň ZŠ (realizace)

Foto V. Havrlantová

Děkuji za pozornost!

Převzatá fotodokumentace:

**Miloš Matěj – foto Demolice uhelného prádla koksovny Karolina,
Výzkumy NPÚ, Konverze mokrého plynojemu a vysoké pece č. 1**

Západočeské muzeum v Plzni – Hamr Dobřív

(<http://www.zcm.cz/objekty/vodni-hamr-dobriv-0>)

Archív NPÚ (foto V. Havrlantová, P. Hudec)